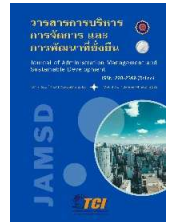

	ISSN: 2985-2366 (Online) วารสารการบริหาร การจัดการ และการพัฒนาที่ยั่งยืน Journal of Administration Management and Sustainable Development Homepage: https://so15.tci-thaijo.org/index.php/jamsd E-mail: jamsdonline@gmail.com	
---	--	---

เศรษฐศาสตร์มูลเหตุ ธุรกิจบนฐานความเชื่อกับการสร้างมูลค่าให้เศรษฐกิจไทย Mutelu economics belief-based business and value creation for the Thai economy

สุริยะ หาญพิชัย
Suriya Hanphichai

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี
Faculty of Humanities and Social Sciences, Thepsatri Rajabhat University
*Corresponding author's e-mail: suriya.h@lawasri.tru.ac.th

Received: January 20, 2025

Revised: January 30, 2025

Accepted: February 23, 2025

บทคัดย่อ

ธรรมชาติของมนุษย์มีความหวังและความปรารถนาที่จะประสบความสำเร็จในชีวิต ซึ่งนอกจากความพากเพียรพยายาม และลงมือปฏิบัติด้วยตนเองแล้ว การพึ่งพาศรัทธาและความเชื่อก็เป็นอีกหนทางที่มนุษย์นิยมใช้สร้างความมั่นใจ ธุรกิจความเชื่อที่หลอมรวมความเชื่อพุทธ พราหมณ์ การนับถือผี และสิ่งเร้นลับเข้าด้วยกัน จึงเป็นอุตสาหกรรมแขนงหนึ่งที่มีบทบาทไม่น้อยในระบบเศรษฐกิจของไทย บทความเศรษฐศาสตร์มูลเหตุว่าด้วยธุรกิจบนฐานความเชื่อกับการสร้างมูลค่าให้เศรษฐกิจไทยนี้ จึงมุ่งนำเสนอประเด็นธุรกิจความเชื่อกับการสร้างมูลค่าให้เศรษฐกิจไทย ผ่านกระบวนการกลายเป็นสินค้าความเชื่อ ความศรัทธาที่มีการเสริมสร้างความหมายและเอกลักษณ์ โดยศึกษาเพื่อหาความสัมพันธ์ของปรากฏการณ์ทางเศรษฐกิจที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อความศรัทธา โดยให้ความสำคัญกับข้อมูลที่เป็นความรู้สึนึกคิด คุณค่าของมนุษย์ และความหมายที่มีต่อสิ่งที่ทำการศึกษา โดยเน้นวิเคราะห์ข้อมูลโดยการตีความปรากฏการณ์ทางสังคมโดยอาศัยกรอบการวิเคราะห์ของกรอบแนวคิดจากฐานคิดทางเศรษฐศาสตร์การเมือง จนเกิดการศรัทธานำมาซึ่งการแสวงหาผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ ผลักดันให้เกิดธุรกิจความเชื่อ และการท่องเที่ยวเชิงความเชื่อความศรัทธาในประเทศไทย จากการศึกษาพบว่า ธุรกิจความเชื่อความศรัทธา สามารถสร้างมูลค่าเพิ่มให้ระบบเศรษฐกิจไทย เนื่องจากสิ่งศักดิ์สิทธิ์มีได้เป็นเพียงที่พึ่งทางจิตใจแต่ยังเป็นสินค้าที่สำคัญระบบเศรษฐกิจ เมื่อความเชื่อความศรัทธาแปรเปลี่ยนเป็นวัตถุดิบของมนุษย์เชื่อว่าการศรัทธาสามารถช่วยให้มนุษย์ได้ประโยชน์จากการครอบครองหรือกราบไหว้บูชา จึงเกิดเป็นกลไกการทำให้กลายเป็นสินค้าด้วยการผลิตสินค้าศักดิ์สิทธิ์เพื่อนำไปขายให้ได้กำไร และเกิดกระบวนการแปลงมูลค่าความศักดิ์สิทธิ์เป็นมูลค่าทางเศรษฐกิจที่นำมาซื้อขายแลกเปลี่ยนกัน

คำสำคัญ: เศรษฐศาสตร์มูลเหตุ, ธุรกิจฐานความเชื่อ, พระเครื่อง

Abstract

Human nature encompasses hopes and aspirations for success in life. Besides perseverance and self-driven actions, reliance on faith and belief is another common way for individuals to build confidence. The belief industry, which integrates Buddhist, Brahman, animist, and mystical elements, plays a significant role in Thailand's economy. This article explores how belief-based businesses contribute to the Thai economy by commodifying faith into a process that assigns unique meanings and identities to beliefs and faith to generate economic value. The study examines the economic phenomena associated with beliefs and faith, focusing on human values, emotions, and the meanings attributed to these phenomena. The use of interpretive analysis and theoretical frameworks is rooted in political economy. This article highlights how faith-driven activities create economic opportunities and foster belief-based business and tourism in Thailand. It was found that the business of belief and faith can contribute to the Thai economy. This is because sacred objects not only provide spiritual comfort but also serve as valuable commodities within the Thai economy. When beliefs and faith materialize into physical artifacts perceived as sacred, these objects are believed to offer tangible and intangible benefits to their owners or worshippers. This phenomenon transforms these artifacts into marketable products, driving the production of sacred goods for profit. Essentially, this process converts the inherent value of sacredness into economic value, facilitating the buying, selling, and exchange of these objects within the market.

Keywords: Mutelu economics, belief-based business, amulets

บทนำ

ความเชื่อในวัตถุมงคลและเครื่องรางของขลังของไทยมีมาตั้งแต่โบราณ และเชื่อกันว่า มนุษย์มีความเชื่อในเรื่องวัตถุมงคล และเครื่องรางของขลังมาตั้งแต่เริ่มกำเนิดสังคมมนุษย์ ในความเชื่อเกี่ยวกับปรากฏการณ์ทางธรรมชาติ ความไม่รู้ในปรากฏการณ์ทางธรรมชาติที่เกิดขึ้น และความต้องการที่เหนือธรรมชาติ ช่วยปกป้องคุ้มครอง บนพื้นฐานในความต้องการความปลอดภัย โดยที่ได้ค้นพบจะสร้างมาจากสิ่งที่หาได้โดยธรรมชาติ หรือประดิษฐ์ขึ้นมาจากวัตถุทางธรรมชาติ เช่น หิน ดิน ไม้ หรือวัสดุอื่น ๆ ตามที่มีในภูมิประเทศนั้น ในยุคต่อ ๆ มาที่มนุษย์มีการรู้จักโลหะ มีความรู้เรื่องการหลอมโลหะ และการนำโลหะมาใช้ จึงได้มีวัตถุมงคลและเครื่องรางของขลัง ที่สร้างขึ้นจากโลหะ โดยวัตถุมงคลและเครื่องรางของขลังที่สร้างขึ้นนั้น สร้างตามความเชื่อ ตามลัทธิ หรือศาสนา มีรูปแบบและลักษณะแตกต่างกันไปตามความเชื่อที่มี เช่น ในยุคสมัยที่มีการบูชาพระอาทิตย์ หรือพระจันทร์ อาจจะมีการแกะสลักหิน ให้เป็นรูปของพระอาทิตย์ หรือพระจันทร์ ในลัทธิที่มีการบูชาเทพเจ้า จะมีการแกะเป็นรูปเทพเจ้าองค์นั้น หรือกำหนดลักษณะของวัตถุให้เป็นสัญลักษณ์แทนการบูชาเทพเจ้าองค์นั้น (ปรีชา ช้างขวัญยืน, 2544; นิติ กสิโกศล, 2547; พระอนัญญพงศ์ สนตสโก (ชายเกต), 2563) โดยวัตถุมงคลและเครื่องรางของขลังในสังคมไทย สามารถแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ วัตถุที่ธรรมชาติสร้างขึ้นโดยมีอำนาจและคุณวิเศษในตัว และประเภทที่มนุษย์สร้างขึ้น โดยมีการกำกับด้วยคาถาอาคมและอำนาจจิตของผู้สร้าง หรือสวดอัญเชิญพลังอำนาจต่าง ๆ ให้มาบรรจุในวัตถุมงคลนั้น ๆ (วัชรพงษ์ กงเวียน, 2558) โดยวัตถุประสงคในการสร้างวัตถุมงคลเพื่อเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ ระลึกถึงคุณพระพุทธรูป พระสงฆ์ให้ผูบูชาระลึกถึงคุณความดี ละความไม่ดีทั้งหลาย เพราะมีพระอยู่กับตัว ด้วยคุณวิเศษที่ผูบูชาบางคนได้รับเป็นปาฏิหาริย์ในด้านต่าง ๆ ทำให้ผู้ที่สนใจเกิดความต้องการที่จะเป็นเจ้าของ มีการให้ แลกเปลี่ยน และขายหรือเช่าบูชา จนเกิดธุรกิจการซื้อขายวัตถุมงคลในเชิงพุทธพาณิชย์ จากการซื้อขายหรือเช่าบูชาในส่วนของวัตถุมงคล มีการเชื่อเชิญโดยบอกสรรพคุณใน

คุณวิเศษ และกระแสความเชื่อในปาฏิหาริย์ (ภณกุล ภวคุณวรกิตต์, 2555) จนเป็นเครื่องมือในการสร้างกระแสความเชื่อโดยหวังผลในเชิงพาณิชย์ เป็นการหาผลประโยชน์จากความศรัทธา ยิ่งแปลงศรัทธาเป็นมงายได้ก็ยิ่งได้ผลประโยชน์มหาศาล

พระเครื่องและวัตถุมงคล เป็นส่วนหนึ่งในความเชื่อของพุทธศาสนาในสังคมไทย โดยพระเครื่องถูกสร้างขึ้นเพื่อจำหน่ายแจกเป็นที่ระลึกและสื่อถึงพุทธศาสนา ทั้งนี้คิดในการสร้างพระเครื่องของไทยในสมัยโบราณนั้น ถือว่าพระเครื่องเป็นของที่ควรเคารพแบบอนุสาวรีย์ ที่ต้องสร้างบรรจุไว้ตามกรุเจดีย์ เพื่อหวังที่จะเป็นอานิสงส์ให้ผู้สร้างรุ่งเรืองในชาติหน้า และเป็นการสืบทอดพระพุทธศาสนาให้เจริญรุ่งเรืองสืบไป (อุดม จันทิมา, 2561; ณัฐพล อยู่รุ่งเรืองศักดิ์, 2554) ความหมายของพระเครื่องและวัตถุมงคลตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 ให้คำนิยามความหมายของพระเครื่องไว้ว่า พระพุทธรูปองค์เล็ก ๆ ที่นับถือว่าเป็นเครื่องคุ้มครองป้องกันอันตราย ย่อมมาจากคำ พระเครื่องราง และคำว่า วัตถุมงคลที่มีความหมายถึง เครื่องรางของขลังที่เชื่อว่าจะนำความสุขความเจริญเป็นต้นมาให้หรือป้องกันภัยอันตรายต่าง ๆ ซึ่งการสะสมพระเครื่องและวัตถุมงคลในปัจจุบันได้รับการยอมรับในเหล่าพุทธศาสนิกชนชาวไทยและชาวต่างชาติอย่างกว้างขวาง มูลเหตุของความเชื่อนี้ เพราะมนุษย์เชื่อว่า พลังอำนาจที่มองไม่เห็นนี้มีอานุภาพประสิทธิประสาทให้อะไรต่อมิอะไรแก่เราได้ (พระครูสิริรัตนาวตฺร และคณะ, 2556) โดยกลุ่มคนที่สะสมพระเครื่องที่มีความเชี่ยวชาญและได้รับการยอมรับในสังคมวงการพระเครื่องยกย่องให้เป็น “เซียนพระ” เมื่อความนิยมในการสะสมพระเครื่องและวัตถุมงคลขยายตัวมากขึ้น ทำให้เกิดการเกิดการแลกเปลี่ยนพระเครื่องระหว่างบุคคลโดยไม่คิดมูลค่า ต่อมาเปลี่ยนรูปแบบเป็นการแลกเปลี่ยนด้วยเงิน โดยใช้คำว่า “เช่าบูชา” แทนคำว่า “ซื้อ-ขาย” ดังนั้นเมื่อมีเงินเข้ามาเป็นปัจจัยในการแลกเปลี่ยน จึงเกิดเป็นการทำธุรกรรมพระเครื่องและวัตถุมงคลขึ้น หากพิจารณาสถานะพระเครื่องและวัตถุมงคลในปัจจุบันเป็นสินค้าที่มีคุณค่าทางพาณิชย์สูง จากเดิมพระเครื่องและวัตถุมงคลมีคุณค่าทางด้านความศรัทธาที่ไม่สามารถตีราคาเป็นจำนวนเงินได้ จนกระทั่งวงการพระเครื่องได้พัฒนาและได้ขยายตัวอย่างต่อเนื่อง ด้วยเหตุนี้ พระเครื่องจึงได้กลายเป็นสินค้าที่มีคุณค่าทางพาณิชย์สูง มูลค่าของวัตถุดิบที่ใช้เป็นส่วนผสมของพระเครื่องกับมูลค่าทางการค้าของพระเครื่องมีความแตกต่างกันมากนัก จากเดิมพระเครื่องมีคุณค่าทางด้านความศรัทธาที่ไม่สามารถตีราคาเป็นจำนวนเงินได้ แต่ในปัจจุบันคุณค่าทางด้านเศรษฐกิจกลับเข้ามาตีราคาพระเครื่องเป็นจำนวนเงินเพิ่มขึ้นมาด้วย จนกล่าวได้ว่าพระเครื่อง กลายเป็นวัตถุที่มีคุณค่าในเชิงพาณิชย์สูง และวงการพระเครื่องได้พัฒนากลายเป็นธุรกิจพระเครื่องที่นับวันยิ่งทวีความสำคัญต่อเศรษฐกิจไทย (อุดม จันทิมา และพิชญานันต์ พงษ์ไพบูลย์, 2567)

ธุรกิจพระเครื่องในตลาดปัจจุบัน มีมูลค่าสูงกว่าแสนล้านบาท เนื่องจากการแข่งขันกันอย่างมากโดยหาความแตกต่างและสร้างจุดขาย ตั้งแต่การออกแบบ มวลสารที่ใช้ในการสร้างรวมถึงการตั้งพระชื่อดังเป็นผู้ปลุกเสก ซึ่งค่าปลุกเสกพระเครื่องระดับเกจิสูงถึงวันละ 5 หมื่นบาท นอกจากนี้ยังมีต้นทุน 60-70 เปอร์เซ็นต์ เป็นค่าโฆษณาหรือประชาสัมพันธ์ รวมถึงการปล่อยพระใหม่ลงตลาดถ้าคาดหวังจะให้มูลค่าพระเครื่องมีราคาสูงต้องรู้วิธีการสร้างกระแสจากกลุ่มเซียนพระชื่อดังหรือลงทุนกับในกลุ่มผู้สร้างเพื่อหาเช่าพระเครื่องที่กลุ่มตัวเองนั้นได้สร้างขึ้น ที่รู้จักในวงการพระเครื่องว่า “การปั่นราคา” ดังที่ศูนย์วิจัยกสิกรไทยได้ระบุว่า มูลค่าของธุรกิจพระเครื่องขยายตัวต่อเนื่องจากในปี พ.ศ. 2560 โดยมีมูลค่าประมาณ 60,000 ล้านบาท ความเป็นไปได้สูงว่า ปัจจุบันมูลค่าธุรกิจพระเครื่องจะติดตัวสูงขึ้นกว่าเดิมมาก ทั้งยังมีธุรกิจต่อเนื่องอื่น ๆ เช่น ธุรกิจการสร้างพระ นิยตสารพระเครื่อง ธุรกิจโฆษณา เป็นต้น ซึ่งน่าจะทำให้เงินสะพัดในธุรกิจพระเครื่องทั้งวงจรสะพัดมากกว่า 100,000 ล้านบาท ทั้งนี้กระแสพระเครื่องในทุกวันนี้ มีใช้จะมีแต่ชาวบ้านธรรมดาสามัญทั่วไป ยังมีผู้สนใจสะสมพระเครื่องจากหลากหลายสาขาอาชีพที่มีเกียรติเป็นที่ยอมรับของสังคม รวมทั้งผู้ที่ถือว่าเป็นระดับปัญญาชน อย่างเช่น นักการเมือง รัฐมนตรี ข้าราชการผู้ใหญ่ นายทหาร นายตำรวจ ผู้พิพากษา อัยการ แพทย์ วิศวกร พ่อค้า นักธุรกิจ เป็นต้น ผลจากการที่สังคมไทยมีความนิยมในสะสมพระเครื่องมากขึ้น ทำให้ธุรกิจพระเครื่องนั้นมีเม็ดเงินหมุนเวียนในแต่ละปีเป็นจำนวนมหาศาล และจากสถิติคนไทยใจบุญนั้นถือเป็นอันดับ 9 ของโลก และเป็นอันดับ 1 ในแง่ของการบริจาคเงินเพื่อการกุศล จึงจะเห็นได้ว่ามีสินค้าและบริการที่เกี่ยวกับกับความเชื่อใจกลางของผู้บริโภคนั้นเรียงกันออกมารองรับความต้องการทางจิตใจของคนที่ต้องการความเชื่อมั่น ส่งผลต่อการพัฒนาของวงการนักสะสมพระเครื่องมาสู่โลกอินเทอร์เน็ต มีทั้งการเปิดร้านพระเครื่อง ประมูลพระเครื่อง ตลาดพระเครื่องออนไลน์ จนกระทั่งกระแสการประชาสัมพันธ์ผ่านการพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ (e-commerce) หรือการซื้อขาย

ผ่านระบบอินเทอร์เน็ต ได้รับความนิยมเป็นอย่างมาก และด้วยความสะดวกในการเข้าถึง ทำให้ผู้ซื้อและผู้ขายสามารถพบปะและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นรวมถึงการซื้อขายกันได้สะดวกสบายมากที่สุด ส่งผลให้กระแสพระเครื่องออนไลน์ได้รับความนิยมจากผู้เล่นพระอย่างกว้างขวาง ทำให้เกิดกระแสความนิยมพระเครื่องออนไลน์ได้รับความนิยมอย่างแพร่หลาย รวมทั้งมีจำนวนสมาชิกที่เข้าร่วมและจำนวนผู้เข้าชมเว็บไซต์พระเครื่องออนไลน์ที่มีจำนวนมากขึ้น

ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในสังคมไทยดังกล่าวจึงเป็นประเด็นในการศึกษาความเชื่อและความศรัทธาในสังคมไทยอันถูกนำมาถวายเป็นหัวข้อแล้วซ้ำแล้วซ้ำเล่า รวมถึงมีการประยุกต์เชื่อมโยงกับปรากฏการณ์ทางสังคมและผลของความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและการเมืองโดยเฉพาะลัทธิบริโภคนิยมที่ทำให้ความเชื่อและความศรัทธาของพุทธศาสนิกชนถูกมองว่ากลายเป็นสินค้า มีการนำเอากลวิธีทางการตลาดมาใช้กับวิถีปฏิบัติทางศาสนา หลอมรวมความเชื่อความศรัทธาจากเรื่องเล่าเกี่ยวกับอำนาจของสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในการบันดาลโชค เกิดเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์มากมายที่ได้รับความนิยมจนถูกมองว่าเป็นที่พึ่งทางใจให้กับผู้คน ที่เผชิญความทุกข์จากสภาวะเศรษฐกิจที่ผันผวนและสังคมที่ไม่มั่นคง ทำให้เกิดกระแสความนิยมอย่างไม่สิ้นสุด จึงเกิดเป็นคำถามสำคัญถึงบทบาทหน้าที่ของสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่อุบัติขึ้นมาจากความเชื่อความศรัทธา ส่งผลกระทบอย่างไรต่อเศรษฐกิจการเมืองและสังคมไทย เพราะเหตุใดความเชื่อและความศรัทธาจึงสามารถสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจ ตลอดจนสังคมไทยมีความสัมพันธ์กับธุรกิจความเชื่อกับเศรษฐกิจศาสตร์มูลอย่างไร

บทความนี้จึงมีฐานคิดในการแสวงหาความรู้ความจริงของปรากฏการณ์ทางสังคมไทยภายใต้บริบท (contextual) ในทุกมิติที่ปรากฏการณ์นั้นเกิดขึ้น ซึ่งเป็นการสอบสวนมองภาพทุกมิติ (holistic perspective) ทั้งเศรษฐกิจ สังคม รวมถึงกระบวนการกลายเป็นสินค้าความเชื่อความศรัทธาในสิ่งศักดิ์สิทธิ์ โดยศึกษาในพื้นที่การศึกษาเพื่อหาความสัมพันธ์ของปรากฏการณ์ โดยให้ความสำคัญกับข้อมูลที่เป็นความรู้ลึกซึ้ง คุณค่าของมนุษย์ และความหมายที่มีต่อสิ่งที่ทำการศึกษา โดยเน้นวิเคราะห์ข้อมูลโดยการตีความจากปรากฏการณ์ทางสังคมโดยอาศัยกรอบการวิเคราะห์ของกรอบแนวความคิดจากฐานคิดทางเศรษฐศาสตร์การเมือง วิธีการศึกษาที่จะใช้ในการศึกษานี้ คือ วิธีศึกษาในเชิงประวัติศาสตร์แบบวิภาษวิธี (dialectic) ที่จะเพื่อช่วยตอบวัตถุประสงค์การศึกษา โดยการตีความเพื่อจัดกลุ่มข้อมูล จะสรุปสังเคราะห์ด้วยการจัดข้อมูลเป็นหมวดหมู่ เพื่อง่ายต่อการค้นหาตามวัตถุประสงค์ประเด็นต่าง ๆ และการตีความในเชิงเหตุผลในลักษณะแบบแผนโดยการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ทั้งระบบจะทำให้มองเห็นภาพปรากฏการณ์และเข้าถึงแก่นแท้ได้อย่างชัดเจน เมื่อกล่าวถึงความเชื่อความศรัทธาประเภทพระเครื่องและวัตถุมงคลที่มีกลไกการทำให้กลายเป็นสินค้าโดยการผลิตสินค้าศักดิ์สิทธิ์เพื่อนำไปขายให้ใครก็ได้ ด้วยกระบวนการแปลงมูลค่าใช้สอยของวัตถุดั้งเดิมให้เกิดมูลค่าในการใช้สอยใหม่ โดยผ่านวิธีการกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อให้เกิดมูลค่าทางเศรษฐกิจ และกิจกรรมบางอย่างได้ถูกนำมาประเมินด้วยมูลค่าทางการแลกเปลี่ยนในบริบทของการค้าและบริการ ซึ่งสิ่งที่อยู่ในขอบเขตแห่งความศักดิ์สิทธิ์ ก็ถูกทำให้เป็นสินค้าได้เช่นกัน โดยผ่านกระบวนการเรียนรู้ทางสังคมแบบใหม่ ที่มีการเสริมสร้างความหมาย เอกลักษณ์ทางสังคมชุดใหม่เข้าไปซึ่งกระบวนการนี้ทำให้สิ่งนั้นมีมูลค่า มีคุณค่าในการซื้อขายแลกเปลี่ยนกันในสังคมนั้น ทำให้วัดเป็นแหล่งท่องเที่ยว ประชาชนต่างพากันไปทำบุญวัดที่สวยงาม

เศรษฐศาสตร์มูลกับธุรกิจความเชื่อ

ความเชื่อด้วยเรื่องลึกลับเหนือธรรมชาติ วนเวียนอยู่ในสังคมมนุษย์มาตั้งแต่อดีตกาล และทรงอิทธิพลต่อความคิดของมนุษย์ สังคมไทยกับความเชื่อเป็นเรื่องที่อยู่คู่กันมานาน โดยเฉพาะความเชื่อในเรื่องโชคลาง ซึ่งถือเป็นเรื่องสำคัญอีกเรื่องหนึ่งสำหรับคนไทยทุกเพศ ทุกวัย ทุกฐานะ และทุกระดับความรู้ จนมีคำพูดติดปากว่า ไม่เชื่ออย่าลบหลู่ คนบางคนเปลี่ยนชื่อหลายครั้ง จนเพื่อนจำชื่อจริงไม่ได้ บางคนใส่เสื้อบางสี เพื่อให้โชคอำนวยให้ประสบผลสำเร็จ หรือแม้แต่การสร้างบ้านหรืออยู่อาศัยก็ต้องอย่าให้ผิดหลักฮวงจุ้ย เป็นต้น ถึงแม้ว่าสังคมยุคปัจจุบันจะเปลี่ยนผ่านตัวเองไปกับความก้าวหน้าด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี หากความเชื่อเรื่องโหราศาสตร์ โชคละตา การเสริมดวง เครื่องรางของขลัง หรือ มูลเหตุ ยังคงความเป็นวัฒนธรรมร่วมสมัย (พระมหามนตรี วรวิทย์, 2542) หนำซ้ำยังสามารถดึงศักยภาพของเทคโนโลยีและหลักการการตลาดสร้างจุดแข็งให้กับวงการมูล (mutelu) จนเกิดเป็นซอฟต์แวร์แบบมูเก็ตติ้ง (muketing) หรือการตลาด

สายมูเพื่อเพิ่มมูลค่าให้สินค้า บริการ หรือแบรนด์ ด้วยรูปแบบความเชื่อที่หลากหลายในการเข้าถึงผู้คนที่โยกหาความมั่นคงทางใจ หรือต้องการประสบความสำเร็จในชีวิต ข้อมูลที่สะท้อนความเชื่อมโยงระหว่างสิ่งศักดิ์สิทธิ์และเศรษฐกิจ คือผลการสำรวจพฤติกรรมของผู้บริโภคเกี่ยวกับความเชื่อทางศาสนาและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ของสำนักงานนโยบายและยุทธศาสตร์การค้า กระทรวงพาณิชย์ ที่พบว่าวัดอุประสงค์ 3 อันดับแรกในการทำบุญไหว้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ ได้แก่ เพื่อเป็นขวัญและกำลังใจในชีวิต ขอโชคลาภเงินทอง และขอเรื่องงานธุรกิจซึ่งสอดคล้องกับภาวะเศรษฐกิจและสังคมในปัจจุบัน

ความเชื่อและศรัทธาในพระพุทธศาสนามีบทบาทสำคัญยิ่งต่อสังคมไทยนำไปสู่การปลูกฝังทัศนคติ ความเชื่อ ค่านิยม จนเกิดการศรัทธานำมาซึ่งการแสวงหาผลประโยชน์ของวัด คือ การแสวงหาผลประโยชน์ผ่านการสร้างเรื่องเล่า และการสร้างกระแส จนนำมาซึ่งกิจกรรมในเชิงพุทธพาณิชย์ วัดถูกจัดให้เป็นองค์การที่ไม่แสวงหาผลกำไร วัดแสวงหารายได้จากการพึ่งพาการระดมทุนจากแหล่งต่าง ๆ เป็นสำคัญ จากการบริจาคหรือการทำบุญทางศาสนา และการแสวงหาหรือการระดมทุนก็มีหลากหลายกลยุทธ์ ภายใต้ระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม เริ่มจากการระดมทุนการผลิต คือ สินค้า ระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมนั้น สินค้าจะถูกผลิตขึ้นเนื่องจากตัวมันเป็นแหล่งของกำไร โดยสินค้าในที่นี้ คือ ความเชื่อ ความศรัทธา ทางพระพุทธศาสนา ทางไสยศาสตร์ และบุญพาณิชย์ จนนำมาสู่การสะสมทุนด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม และด้านวัฒนธรรม (ศิลาวัฒน์ ชัยวงศ์ และคณะ, 2565)

มูเตลู คือ สิ่งที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อ เรื่องลี้ลับ ของชาวล้านนา ไสยศาสตร์ โหราศาสตร์ การดูโผ การเสริมดวงและโชคลาภ การบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ต่าง ๆ ในปัจจุบัน "มูเตลู" เป็นการหลอมรวมความเชื่อพุทธ พราหมณ์ การนับถือผี และสิ่งเร้นลับเข้าด้วยกัน และกลายเป็นความเชื่อที่เสริมกำลังใจผู้นับถือบูชาให้มีความหวังในสิ่งที่มุ่งหวัง เช่น มูเตลูด้านการงาน การเงินและความรัก ดังนั้น จึงไม่ใช่เรื่องแปลกที่ปัจจุบันที่ธุรกิจมูเตลู จะถูกผลักดันให้เป็นซอฟต์แวร์ที่หลายประเทศใช้ในการสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจและเผยแพร่วัฒนธรรม

ภาพที่ 1 พระเครื่องและวัตถุมงคล

พระเครื่องในที่นี้ หมายถึง วัตถุมงคลรวมถึงเครื่องรางที่ทำขึ้นตามคติพุทธศาสนา เป็นพระพุทธรูป หรือพระรูปของพุทธสาวกผู้เป็นพระอรหันต์ และรูปของพระภิกษุที่ยังมีชีวิตอยู่หรือล่วงลับดับขันธไปแล้ว ที่เป็นที่เคารพนับถือว่าเป็นเกจิอาจารย์ที่ทรงคุณวิเศษ พระเครื่องโดยทั่วไปมีขนาดเล็กที่ พกติดตัวได้ อาจสร้างเป็นพระพิมพ์ พระพิมพ์ดินเผา หรือทำด้วยโลหะและโลหะผสม เช่น ตะกั่ว ชิน และสำริด โดยหล่อด้วยกรรมวิธีแบบโบราณ นอกจากนี้ยังรวมถึงเหรียญพระเครื่องโลหะ ทำขึ้นตามกรรมวิธีสมัยใหม่ ในลักษณะเหรียญปั๊ม เป็นที่เชื่อกันว่าพระเครื่องเหล่านี้มีฤทธิ์อำนาจศักดิ์สิทธิ์ที่อาจช่วยคุ้มครองป้องกันเจ้าของหรือผู้ที่บูชาอัญเชิญติดตัวพ้นจากอันตราย ทั้งที่เป็นภัยจากอำนาจลึกลับเหนือธรรมชาติ ภัยธรรมชาติ ภัยจากสัตว์ และจากมนุษย์ด้วยกันเอง ทำให้ผู้ที่บูชาติดตัวเป็นที่รักของคนทั่วไป และเสริมส่งบารมีให้เจริญก้าวหน้ามั่นคงในหน้าที่การงานอาชีพ (พระสุริยา สุริโย คงคาโหว และพระมหาอภิรักษ์ คำหารพล, 2561)

บริบททางสังคมไทยส่งผลต่อการสร้างความเชื่อความศรัทธาอย่างยาวนาน จึงถูกนำมาแปรเปลี่ยนด้วยกระบวนการกลายเป็นสินค้า (commodification) เพื่อตอบสนองความต้องการระดับปัจเจกบุคคล และกลุ่มคนภายใต้ความกดดันของบริบททางสังคมทุนนิยมและบริโภคนิยม การผลิตดังกล่าวจึงไม่ได้จำกัดอยู่เพียงวัตถุสิ่งของธรรมดาเท่านั้น หากแต่ในบางสถานการณ์อยู่ในขอบเขตของความศักดิ์สิทธิ์ ก็ถูกทำให้เป็นสินค้าได้เช่นกัน โดยผ่านกระบวนการเรียนรู้ทางสังคมแบบใหม่ที่มีการเสริมสร้างความหมายและเอกลักษณ์ทางสังคมให้เกิดชุดความคิดใหม่ทำให้สิ่งนั้น ๆ มีมูลค่าและมีคุณค่าในการซื้อขายแลกเปลี่ยนกันในสังคมนั้น เมื่อการแพร่กระจายของระบบเศรษฐกิจแบบเงินตราได้เข้ามามีบทบาททำให้พรมแดนการจัดประเภทและแบ่งระดับคุณค่าของสิ่งของที่แตกต่างกันนั้นกลายมาเป็นพลังสำคัญของระบบเศรษฐกิจเงินตราแบบทุนนิยม (อภิชาติ ประเสริฐ, 2565) ด้วยเหตุนี้ กระบวนการกลายเป็นสินค้าก็เท่ากับการทำให้วัตถุสิ่งของประเภทหนึ่งสามารถแลกเปลี่ยนกับวัตถุสิ่งของที่แตกต่างกัน ทั้งในแง่ของประเภทและชนิดได้ง่ายขึ้น โดยมีลักษณะของกระบวนการทำให้ความเชื่อกลายเป็นสินค้าที่แฝงอยู่ในกระบวนการผลิต กระบวนการขาย ซึ่งกระบวนการผลิตจากสินค้าความเชื่อความศรัทธาทางพระพุทธศาสนา ทางไสยศาสตร์ และพุทธพาณิชย์ โดยมีกลุ่มทุน กลุ่มชนชั้นนำ และกลุ่มพระสงฆ์วิชาการเป็นกลุ่มคนที่เปลี่ยนสินค้าความเชื่อ ความศรัทธา โดยผ่านวิธีการต่าง ๆ เพื่อให้เกิดมูลค่าขึ้นมา และได้านิยามสินค้าเหล่านั้นว่าเป็น “วัตถุมูลค่าทางเศรษฐกิจ” (objects of economic value) ที่เกี่ยวข้องกับทางพระพุทธศาสนา ทางไสยศาสตร์ และบุญพาณิชย์ สอดคล้องกับงานวิจัยของศิลาวัฒน์ ชัยวงศ์ และคณะ (2565) ที่ได้ศึกษา เศรษฐศาสตร์การเมืองของการแสวงหาและใช้ผลประโยชน์ส่วนเกินขององค์กรศาสนา พบว่า 1) สถาบันพระพุทธศาสนามีบทบาทสำคัญยิ่งต่อสังคมไทยนำไปสู่การปลูกฝังทัศนคติ ความเชื่อ ค่านิยม จนเกิดการศรัทธานำมาซึ่งการแสวงหาผลประโยชน์ของวัดสามารถแยกออกเป็น 2 ประเด็น คือ การแสวงหาผลประโยชน์ผ่านการสร้างเรื่องเล่า และการสร้างกระแสจนนำมาซึ่งกิจกรรมในเชิงพุทธพาณิชย์ วัดถูกจัดให้เป็นองค์กรที่ไม่แสวงหาผลกำไร วัดแสวงหารายได้จากการพึ่งพาการระดมทุนจากแหล่งต่าง ๆ เป็นสำคัญจากการบริจาคหรือการทำบุญทางศาสนา และการแสวงหาหรือการระดมทุนก็มีหลากหลายกลยุทธ์ ภายใต้ระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม เริ่มจากการะบวนการผลิตสินค้า ระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมนั้น สินค้าจะถูกผลิตขึ้นเนื่องจากตัวมันเป็นแหล่งของกำไร โดยสินค้าในที่นี้ คือ ความเชื่อ ความศรัทธา ทางพระพุทธศาสนา ทางไสยศาสตร์และบุญพาณิชย์ จนนำมาสู่การสะสมทุนด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม และด้านวัฒนธรรม และ 2) ผู้กระทำการที่อยู่ในกระบวนการแสวงหาและใช้ผลประโยชน์ส่วนเกินของวัด พบว่ากลุ่มทุน กลุ่มชนชั้นข้าราชการ กลุ่มชนชั้นทางการเมือง จะเข้ามาเป็นตัวขับเคลื่อนในการแสวงหาผลประโยชน์และการใช้ผลประโยชน์ เนื่องจากกลุ่มคนเหล่านี้มีเครือข่ายทางสังคมและเป็นที่ยอมรับในสังคม

พระเครื่องหรือวัตถุมงคล นอกจากมีสถานะเป็นวัฒนธรรมแล้ว ยังนับได้ว่าเป็นอุตสาหกรรมแขนงหนึ่งที่มีบทบาทไม่น้อยอยู่ในระบบเศรษฐกิจของไทย อุตสาหกรรมพระเครื่องไทยมีตลาดสำหรับการซื้อขายแลกเปลี่ยน ทั้งที่เป็นตลาดแบบดั้งเดิมวางขายบนแผงพระในตลาดทั่วไป ตลาดพระในวัดที่มีชื่อเสียงในเรื่องพระเครื่อง และตลาดพระติดแอร์บนศูนย์การค้าหรูหรา (ณัฐพล อยู่รุ่งเรืองศักดิ์, 2554) และยังมีสื่อสิ่งพิมพ์ของอุตสาหกรรมที่ประกอบไปด้วยนิตยสาร หนังสือคู่มือตำรา สารานุกรม มีสื่ออิเล็กทรอนิกส์และเว็บไซต์ของพระเครื่องที่ให้ความรู้และเป็นสื่อกลางแลกเปลี่ยนความรู้จำนวนหนึ่ง มีการจัดนิทรรศการและประกวดพระเครื่องเป็นประจำ ซึ่งไม่ต่างไปจากอุตสาหกรรมแขนงอื่น ๆ มีร้านรับถ่ายรูปพระเครื่องเป็นการเฉพาะ อุตสาหกรรมพระเครื่องยังเกี่ยวข้องกับคนจำนวนมากในสังคมไทยสมัยใหม่ ตั้งแต่ระดับรากหญ้า ชาวนาผู้ใช้แรงงาน จนถึงนักการเมือง รัฐมนตรี ผู้มีรายได้สูง ตัวเลขเงินหมุนเวียนในอุตสาหกรรมอยู่ระหว่าง 1 แสนล้านบาทต่อปี มาจากการซื้อขายพระเครื่องและวัตถุมงคล ทั้งพระเครื่องเก่าที่มีราคาสูงและพระเครื่องใหม่ อุตสาหกรรมการผลิตพระพิมพ์หรือเหรียญพระเครื่อง การผลิตสื่อประเภทต่าง ๆ ค่าโฆษณาพระเครื่องในสื่อสิ่งพิมพ์และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ เป็นต้น เทคโนโลยีแห่งความทันสมัย จึงเป็นเสมือนตัวเร่งให้ความเป็นสินค้าความเชื่อเป็นไปอย่างรวดเร็วมากขึ้น

สิ่งศักดิ์สิทธิ์บนฐานคิดทางเศรษฐศาสตร์มูลและธุรกิจความเชื่อ

สิ่งศักดิ์สิทธิ์ได้เป็นเพียงที่พึ่งทางใจเท่านั้น แต่ยังเป็นผู้กระทำการสำคัญในเศรษฐกิจความเร็วสูงที่มีความไม่แน่นอนเป็นหัวใจสำคัญอีกด้วย อำนาจที่อยู่เหนือตรรกะแบบวิทยาศาสตร์สมัยใหม่ของพวกเขา สร้างที่ทางให้กับความเป็นไปได้ที่ไม่ต้องการความสัมพันธ์ที่ชัดเจนระหว่างเหตุและผล รวมทั้งมีส่วนช่วยเหลือสิ้นเศรษฐกิจแห่งความไม่แน่นอนให้ยังคงทำงานได้ต่อไป (Bertman, 1998; Harvey, 1989) ซึ่งในมุมมองของนักคิดชาวตะวันตกอย่าง Rosa หรือ Hassan สังคมเร่งความเร็ว อย่างที่พวกเขาอธิบายนั้น ขับเคลื่อนด้วยความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและทุนนิยมเป็นสำคัญ แม้แต่งงานที่กล่าวถึงวัฒนธรรมของความเร็ว ก็เน้นให้ความสำคัญกับเทคโนโลยีในฐานะสิ่งที่กำหนดวัฒนธรรมโดยไม่มีทางพูดถึงมิติทางจิตวิญญาณแต่อย่างใด ปรากฏการณ์ทางศาสนาที่เกิดขึ้นในสังคมไทย ทำให้เห็นว่ามิติทางจิตวิญญาณนั้นมีได้ติดอยู่ในอดีตกาลหรือขอบเขตส่วนบุคคล อย่างที่ผู้ที่สมาทานกรอบคิดแบบสมัยใหม่เข้าใจ แต่กำลังทำงานเป็นส่วนหนึ่งของระบบเศรษฐกิจที่กำลังครองโลกได้เป็นอย่างดี (ฉัตรนุช แผลงฤทธิ์, 2566)

ความเชื่อมโยงของมิติทางเศรษฐกิจกับมิติทางศาสนาในสังคมไทยปัจจุบัน โดยระบุว่าปรากฏการณ์ดังกล่าวช่วยทำให้เห็นถึงประสบการณ์ของผู้คนที่วิถีชีวิตสัมพันธ์กับมนต์เสน่ห์และกลไกเศรษฐกิจแบบเสรีนิยมใหม่ที่มีการแข่งขันอย่างเสรีในตลาดเสรีนิยม จะมุ่งเน้นการเปลี่ยนทุนให้เป็นกำไรให้ได้มากที่สุดในเวลาให้น้อยที่สุด จนส่งผลทำให้ผู้คนเกิดความรู้สึกไม่มั่นคง ความไม่แน่นอน และมีความเปราะบางมากขึ้น จนมองการใช้ชีวิตประจำวันมีโอกาสที่จะเกิดความเสี่ยงในการดำเนินชีวิต จึงหันพึ่งสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ที่ตนมีความเชื่อเคารพนับถือ เนื่องจากสิ่งศักดิ์สิทธิ์ได้ถูกยอมรับให้เป็นกลไกสร้างความเปลี่ยนแปลง โดยมีการมองสิ่งศักดิ์สิทธิ์ว่าสามารถช่วยทำให้เกิดผลลัพธ์เชิงบวกได้ หรือช่วยลดความเสี่ยงจากความไม่แน่นอนได้ เปลี่ยนความไม่แน่นอนให้เป็นความน่าจะเป็นหรือเปลี่ยนความเสี่ยงให้เป็นความไม่แน่นอนที่เป็นไปได้เชิงบวก จึงทำให้สิ่งศักดิ์สิทธิ์มีตัวตนและอำนาจต่อมนุษย์ (ปิ่นแก้ว เหลืองอร่ามศรี, 2566)

กระแสมูลในสังคมไทยเกิดขึ้นพร้อมกับความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม โดยไม่ได้มีเพียงแค่การหันพึ่งพิงศาสนาเท่านั้น แต่ยังมึลัทธิความเชื่อต่าง ๆ เกิดขึ้นมากมายด้วย โดยมีฐานที่มาจากความเชื่อที่หลากหลายของผู้คนจนเกิดการบูรณาการความเชื่อ สอดคล้องกับงานวิจัยหลายเรื่องที่ให้ผลศึกษาตรงกันว่า สิ่งศักดิ์สิทธิ์ในปัจจุบันมิได้เป็นเพียงเครื่องยึดเหนี่ยวทำให้สบายใจคลายกังวลเท่านั้น แต่ภายใต้สังคมเสรีนิยมยุคใหม่ ยังช่วยในเรื่องต่าง ๆ อาทิ ช่วยตัดสินใจและสร้างความแน่นอนระดับหนึ่งให้อนาคต และช่วยจัดการความไม่แน่นอนในอนาคตผ่านความฝันอีกด้วย โดยคำว่า มูลเหตุ ปรากฏใช้ในสังคมไทยราวปี 2558 และถูกใช้อย่างแพร่หลายในช่วงไม่กี่ปีที่ผ่านมา แต่เดิมหมายถึงการใช้เครื่องรางของขลัง หรือไสยศาสตร์ เชื่อกันว่าคำนี้มีที่มาจากภาพยนตร์อินโดนีเซียที่มีชื่อไทยว่า มูลเหตุ ศาสตร์ไสยศาสตร์ ซึ่งมีเนื้อเรื่องหลักเกี่ยวกับผู้หญิงสองคน ที่ใช้ไสยศาสตร์แย่งชิงผู้ชายคนเดียวกัน ปัจจุบัน คำว่า มูล ถูกใช้ในความหมายที่กว้างขึ้น โดยนอกจากหมายถึงการใช้เครื่องรางของขลังแล้ว ยังรวมถึงการไหว้พระขอพรสิ่งศักดิ์สิทธิ์ต่าง ๆ อีกด้วย สะท้อนให้เห็นความเชื่อมโยงระหว่างศาสนากับวิถีชีวิตของประชาชน ที่ความไม่มั่นคง ความเปลี่ยนแปลงและความเสี่ยง กลายเป็นประสบการณ์ที่เกิดขึ้นบ่อยครั้งในชีวิตประจำวัน พวกเขาเผชิญกับช่องว่างระหว่างปัจจุบันกับอนาคตที่ไม่สามารถคาดเดาได้ช้าแล้วช้าเล่า ทุกครั้งที่ลงทุนหรือเผชิญกับปัญหาที่ส่งผลต่อธุรกิจและรายได้

Rosa (2013) นักสังคมวิทยาชาวเยอรมันเสนอว่ารูปแบบชีวิตที่ต้องเผชิญกับความไม่แน่นอนนี้เป็นอาการของสังคมปลายสมัยใหม่ (late modernity) อันเป็นยุคสมัยแห่งการเร่งความเร็วทางสังคม (social acceleration) ซึ่งมีความเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมเกิดขึ้นบ่อยครั้ง ทำให้ทักษะและองค์ความรู้ต่าง ๆ มีอายุการใช้งานที่สั้นลง ความรู้ที่เคยใช้ได้กับสังคมแบบหนึ่ง ก็อาจใช้ไม่ได้ในอนาคตอันใกล้ ผลที่เป็นรูปธรรมของสังคมเร่งความเร็วที่มีการเปลี่ยนแปลงบ่อยครั้งได้แก่ การที่คนในปัจจุบันมีการเปลี่ยนอาชีพหลายครั้ง หรือทำหลายอาชีพ ระยะเวลาของสัญญาจ้างงานก็สั้นลง แม้ว่าบางคนอาจจะอยู่ในสถานะที่มั่นคง แต่ก็ก็มีสำนึกว่าความมั่นคงนั้นไม่มีจริง และต้องแสวงหากิจกรรมหรือวิธีที่จะช่วยขยายเวลาแห่งความมั่นคงนั้นออกไปให้นานที่สุดเท่าที่จะทำได้ ดังนั้นผู้คนจึงต้องแสวงหาโอกาส เครื่องมือ และความรู้ที่หลากหลายมากขึ้นเพื่อจัดการกับความไม่มั่นคงที่เป็นสำนึกแห่งยุคสมัย

Hassan (2009) นักวิชาการด้านการสื่อสารและการเมือง มองว่าความไม่แน่นอนอันซับซ้อนและหลากหลายนั้น เป็นผลของเสรีนิยมใหม่ซึ่งเขาเรียกด้วยอีกชื่อหนึ่งว่า networked-hyper economy หรือ เครือข่ายเศรษฐกิจความเร็วสูง ทุนนิยมแบบเสรีนิยมใหม่นั้นให้คุณค่ากับการเร่งความเร็วของการเปลี่ยนการผลิตให้กลายเป็นการสะสมทุน โดยตรรกะดังกล่าวทำให้เกิดการพัฒนา

ไปสู่การสะสมทุนแบบยืดหยุ่นที่เป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นทั่วโลก เขาได้เสนอต่อไปว่า เศรษฐกิจโลกในปัจจุบันนั้น ถูกผลักให้เคลื่อนไปด้วยอุปทานของกำไรอันเป็นนามธรรม การเพิ่มศักยภาพการผลิต การแลกเปลี่ยน และความเร็วของการบริโภค ซึ่งเร่งจังหวะชีวิตในระดับปัจเจก และเร่งการแข่งขันในระดับองค์กรธุรกิจ ความคลั่งไคล้ในความเร็วของลัทธิเสรีนิยมใหม่นั้น เห็นได้จากกลไกของตลาดหุ้น ตลาดเงินตรา และการลงทุน ซึ่งถูกทำให้เป็นไปได้ด้วยโครงข่ายคอมพิวเตอร์ความเร็วสูงที่ทำงานทุกวันตลอด 24 ชั่วโมง เศรษฐกิจแบบนี้เป็นเกมแห่งการคาดเดาความเร็วสูงที่ เวลาคือเงิน เพราะความผันผวนของมูลค่านั้นเกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลา ดังนั้นการซื้อขายลงทุนต้องเกิดขึ้นในวินาทีที่เหมาะสม ความผันผวนที่เกิดขึ้นไม่เพียงแต่ส่งผลต่อผู้ลงทุน แต่ยังส่งผลถึงลูกจ้างที่เกี่ยวข้องกับกิจการที่ถูกซื้อขายในตลาดหุ้นด้วย เศรษฐกิจความเร็วสูงนี้ดำรงอยู่ได้บนความไม่เสถียรและความไม่สามารถคาดเดาได้ จนเป็นสาเหตุแห่งความกังวลที่ล้นเกิน (hyper-anxiety) ของมนุษยชาติ ซึ่ง Hassan เรียกว่าเป็นโรคระบาดอันมีต้นกำเนิดมาจากความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นบ่อยครั้ง เพราะการเร่งความเร็วทางสังคม เป็นความกังวลอันเกิดจากความล้มเหลวในการทำความเข้าใจและหยั่งรู้ว่ามีอะไรรออยู่ในอนาคต จะเห็นได้ว่า ความไม่แน่นอนและการเร่งความเร็วนี้ต่างทำงานเชื่อมโยงกัน สังคมเร่งความเร็วสร้างความไม่แน่นอน ในขณะที่ความไม่แน่นอนที่เพิ่มขึ้นก็ผลักดันให้สังคมเร่งความเร็วมากขึ้น

คำอธิบายเกี่ยวกับความสัมพันธ์ของศาสนากับความไม่แน่นอนในงานศึกษาด้านศาสนาที่ผ่านมา มักกล่าวถึงความไม่แน่นอนในฐานะผลด้านลบของเศรษฐกิจและสังคมแบบเสรีนิยมใหม่อย่างที่ Rosa และ Hassan ได้เสนอข้างต้น ศาสนาจึงมักถูกอธิบายว่าเป็นเครื่องมือจัดการกับปัญหาของความไม่แน่นอน อย่างไรก็ตาม Samimian-Darash (2019) นักมานุษยวิทยาผู้สนใจประเด็นเกี่ยวกับความไม่แน่นอนเสนอว่า ในสังคมปัจจุบัน ความไม่แน่นอนนั้นกลับเป็นสิ่งที่มีความสำคัญ การคาดการณ์ได้อันอนาคตจะเป็นอย่างไรนั้นไม่สำคัญเท่ากับการมองว่าในอนาคตจะมีอะไรเป็นไปได้อีก โดยเฉพาะความเป็นไปได้ใหม่ ๆ ความไม่แน่นอนนั้นกลายเป็นเครื่องมือที่สร้างโอกาสในการสะสมทุนให้ได้มากและเร็วที่สุด เช่นเดียวกับ Christina Garsten (2008) นักมานุษยวิทยาผู้สนใจประเด็นเกี่ยวกับแรงงานในโลกเสรีนิยมใหม่ยังชี้ให้เห็นว่า วิถีชีวิตที่ไม่มั่นคงนั้นกลายเป็นค่านิยมของยุคสมัย ภายใต้วาทกรรมผู้ประกอบการที่เชิดชูเสรีภาพและการเป็นนายตัวเองในการสร้างโอกาสในการสะสมทุน ทำให้เรื่องเล่าเกี่ยวกับอำนาจของสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในการบันดาลโชคและผลกำไรมหาศาล จึงเป็นสิ่งที่มนุษย์ให้ความสนใจและเสาะแสวงหาอำนาจนั้นมาเพื่อป้องกันตนเองจากความไม่แน่นอนที่เกินจะคาดหมายได้ในสังคมเศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว

ธุรกิจความเชื่อบนฐานอุตสาหกรรมการพระเครื่องและวัตถุมงคล

การเจริญเติบโตของธุรกิจพระเครื่องและวัตถุมงคลนี้ยังมีปัญหาและอุปสรรคอยู่มาก เนื่องจากยังไม่มีกฎหมายหรือมาตรการใด ๆ ที่ควบคุมธุรกิจประเภทนี้ จึงเป็นเหตุให้กลไกทางธุรกิจและผู้ประกอบธุรกิจเกี่ยวกับพระเครื่อง ประสบกับปัญหาสำคัญ 4 ประการ คือ (ฉันทพล อยู่รุ่งเรืองศักดิ์, 2554; ศศิวิมล สิทธิโชค, 2557)

1. ไม่มีมาตรการควบคุมในการสร้างพระและวัตถุมงคล ทำให้มีการปลอมแปลงพระเครื่องและวัตถุมงคลได้ง่าย เพราะไม่มีกฎหมายควบคุม ดังนั้นในการสร้างพระวัตถุมงคลในพระพุทธศาสนาที่หายากและมีคุณค่าทางพุทธพาณิชย์สูง จึงนิยมปลอมแปลงกันมาก เนื่องจากการผลิตไม่ผิดกฎหมายและผู้กระทำได้รับค่าตอบแทนสูง การปลอมแปลงทั้งหมดนั้นย่อมมีจุดหมายคือหลอกลวงผู้เช่า ดังนั้นก่อให้เกิดผลเสียหายทางเศรษฐกิจได้โดยรวม ซึ่งผู้เช่าไม่สามารถกลับไปเปลี่ยนเป็นราคาทรัพย์สินได้อีก การทำปลอมแบ่งแยกตามลักษณะได้ดังนี้

1.1 การทำปลอมโดยทำให้เหมือนหรือเข้าใจว่าเป็นของแท้ โดยการนำมาของแท้มาเป็นต้นแบบแล้วทำปลอมด้วยเนื้อพระและแบบพิมพ์แบบเดียวกัน

1.2 การปลอมพระเครื่องให้มีลักษณะพิเศษแตกต่าง ซึ่งทำให้ผู้ได้พบเห็นที่ไม่มีความรู้เข้าใจว่าเป็นพระเครื่องที่หายากและมีราคาสูง

1.3 การทำปลอมและการหลอกลวงการจำหน่ายพระเครื่อง อาจจะนำพระแท้ประเภทเหรียญโลหะมาชุบผิวหรือเคลือบผิวให้เป็นนวโลหะหรือทองคำ หรือให้พิจารณาจากภายนอกว่าเป็นพระเครื่องที่สร้างจากเนื้อโดยไม่ตรงกับความเป็นจริงและมีราคาสูงกว่าควรจะเป็น

1.4 การทำปลอมโดยใช้วัตถุดิบของแท้มาปลอมอีกวิธีหนึ่ง คือการใช้พิมพ์เก่าแกะพิมพ์ใหม่เพื่อคุณค่าเชิงพาณิชย์ที่สูงกว่า โดยประเภทมวลสารเช่น ผงหรือดิน จะมีมูลค่าเชิงพาณิชย์ต่ำ หรือนำแม่พิมพ์เก่าหล่อพระใหม่เป็นต้น ซึ่งนับว่าการกระทำแบบนี้ทำลายคุณค่าทางประวัติศาสตร์เป็นอย่างมาก

2. ไม่มีมาตรการควบคุมการสร้างวัตถุดิบ โดยวัดต่าง ๆ ทำให้เกิดความไม่เหมาะสมหลายประการ ซึ่งนับเป็นสาเหตุสำคัญทำให้เกิดการเสื่อมศรัทธาในพระพุทธศาสนา เช่น การที่ผู้จัดสร้างมีการผลิตพระเครื่องออกมาเกินกว่าที่ทางวัดกำหนดไว้ โดยพระเสริมส่วนเกินจะไม่ได้เข้าพิธีพุทธาภิเษกหรืออธิษฐานจิตและนำจำหน่ายเองในภายหลัง การจัดสร้างวัตถุดิบในรูปแบบที่ไม่เหมาะสม เช่น สร้างพระในปางที่แปลกกว่ากำหนดหรือ สร้างรูปพระนั่งบนรูปสัตว์ต่าง ๆ การแอบอ้างถึงพิธีการจัดสร้าง หรือวัตถุดิบที่เป็นมวลสารเพื่อผู้เช่าเกิดความสนใจ แต่ไม่ได้ใส่มวลสารจริงลงไปตามที่บอกกล่าวไว้

3. ไม่มีมาตรการควบคุมบทความหรือโฆษณาประชาสัมพันธ์ ซึ่งจะสังเกตได้ว่า สิ่งตีพิมพ์ที่เกี่ยวกับพระเครื่องและวัตถุดิบจะพูดถึงปาฏิหาริย์ ทำให้เกิดความบิดเบือนข้อเท็จจริงเพื่อผลประโยชน์ทางการค้าเป็นหลัก โดยไม่คำนึงถึงพุทธคุณ ศิลปะ วัฒนธรรม จึงทำให้การโฆษณาเกินความจริงและบิดเบือน ทำให้ผู้เช่าเข้าใจผิดได้และไม่มีมาตรการลงโทษอย่างแท้จริง เป็นเหตุให้ผู้เช่าเกิดความเสื่อมศรัทธาในพุทธศาสนาได้

4. ไม่มีมาตรการควบคุมในการค้าและควบคุมผู้ค้า เนื่องจากในปัจจุบันนี้ สถานที่จำหน่ายวัตถุดิบและพระเครื่องเกิดขึ้นมากมาย แต่ละแห่งจะประกอบไปด้วยผู้ค้ารายย่อยเป็นจำนวนมาก นอกจากนี้ยังมีผู้ค้าที่ไม่ได้ประกอบกิจการในแหล่งจำหน่ายโดยตรง อีกทั้งผู้ค้ากลุ่มนี้จะมีอยู่ทุก ๆ ที่ นับวันจะมีเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ โดยไม่สามารถจะประมาณจำนวนผู้ค้าได้ เพราะรัฐบาลไม่เคยทำการควบคุม สํารวจ หรือขึ้นทะเบียนผู้ค้าไว้แต่อย่างใด ซึ่งปัญหานี้ก่อให้เกิดปัญหาหลายประการ เช่น ผู้ค้าขาดความรับผิดชอบต่อผู้บริโภค เพราะสามารถเปลี่ยนแปลงสถานที่ตั้งวางได้ ไม่เป็นหลักแหล่ง จึงขาดความรับผิดชอบในพระเครื่องและวัตถุดิบ รวมถึงการไม่สามารถตรวจสอบควบคุมการจำหน่ายวัตถุดิบที่รับไว้จากผู้กระทำความผิดได้ เนื่องจากปัจจุบันแนวโน้มการกระทำความผิดเกี่ยวกับทรัพย์สินโดยมุ่งหวังเอาทรัพย์สิน เช่น พระเครื่องและวัตถุดิบมากขึ้น ทำให้ผู้กระทำความผิดสามารถจำหน่ายแก่ผู้ค้าได้ง่ายและไม่มีการตรวจสอบในการซื้อหาวัตถุดิบหรือพระเครื่องนั้น

นอกจากนี้ พระเครื่องและวัตถุดิบที่มีคุณค่าสูง มักถูกมองว่าเป็นแหล่งฟอกเงินต่อผู้กระทำความผิดได้โดยง่าย เนื่องจากไม่สามารถแสดงรายละเอียดแสดงรายได้ ดังนั้น จะเป็นการฟอกเงินได้อย่างดี เพราะไม่สามารถตรวจสอบได้ ซึ่งบุคคลธรรมดาขายพระเครื่องและวัตถุดิบในทางธุรกิจ ถือเป็นเงินได้ 40(8) แห่งประมวลรัษฎากร ผู้ที่มีเงินได้ดังกล่าวนี้ ย่อมมีหน้าที่ในการนำเงินได้มาเสียภาษีเงินได้ โดยสามารถเลือกหักค่าใช้จ่ายได้ 2 แบบ คือ แบบหักค่าใช้จ่ายได้ตามความจำเป็นและสมควร (หักค่าใช้จ่ายตามจริง) หรือ หักค่าใช้จ่ายเหมา 60% ของรายได้ แต่หากบุคคลธรรมดาขายวัตถุดิบและพระเครื่อง แต่ของที่ขายได้มาจากมรดก หรือ ได้มาโดยไม่ได้มุ่งค้าหรือหากำไร ซื้อมาใช้เองแล้วขายต่อทั้งไป ได้รับยกเว้นภาษีเงินได้ และภาษีมูลค่าเพิ่มตามมาตรา 42(9) แห่งประมวลรัษฎากร (กรมสรรพากร, 2567)

เศรษฐศาสตร์มูลกับธุรกิจพระเครื่องออนไลน์

ปัจจุบันวงการพระเครื่องได้พัฒนาและปรับเปลี่ยนวิธีการในการซื้อขายพระเครื่องขึ้นอีกระดับ คือการใช้ระบบอินเทอร์เน็ต โดยชมรมพระเครื่องมณฑลอยุธยา เป็นผู้บุกเบิกในการสร้างเว็บไซต์พระเครื่อง เป็นเว็บไซต์พระเครื่องของเมืองไทยเป็นที่รู้จักกันอย่างแพร่หลายในประเทศต่าง ๆ โดยเฉพาะประเทศแถบเอเชีย เช่น สิงคโปร์ ฮ่องกง มาเลเซีย ไต้หวัน จีน ญี่ปุ่น มีการเสนอข้อมูลเป็นภาษาอังกฤษ เพื่อให้ชาวต่างประเทศเข้าใจเรื่องราวพระเครื่องหรือวัตถุดิบ (Wong, 2019; Smith, 2020) รวมทั้งชีวิตประวัติเกจิอาจารย์ดีขึ้น นับเป็นก้าวใหม่ของวงการพระเครื่อง อีกทั้งยังเป็นแนวทางการส่งเสริมพระเครื่องของไทยให้เป็นที่รู้จักแพร่หลายมากขึ้นในต่างประเทศอีกด้วย ธุรกิจพระเครื่องออนไลน์ เป็นตลาดในการเช่าพระเครื่องรวมทั้งเป็นการแลกเปลี่ยนข้อมูลเกี่ยวกับพระเครื่อง โดยเจ้าของร้านที่มีความรู้เกี่ยวกับพระเครื่องจะมีการจัดทำธุรกิจเช่าพระเครื่อง โดยผ่านทางธุรกิจ E-commerce ลูกค้าสามารถสั่งจองพระเครื่องได้ด้วยตัวเอง และสามารถสอบถาม รวมถึงแชร์ประสบการณ์เกี่ยวกับพระเครื่องได้ มีการจัดส่งพระเครื่องทางพัสดุไปรษณีย์ ด้วยความก้าวหน้า

ของระบบขนส่ง จึงส่งผลต่อธุรกิจพระเครื่อง ทำให้มีจัดส่งพระเครื่องทางไปรษณีย์ ทั้งแบบไปรษณีย์ EMS รับประกันวงเงินทุกครั้ง เพื่อป้องกันการสูญหายหรือชำรุดของพระเครื่อง หรือให้ส่งแบบไปรษณีย์ EMS ธรรมดา รวมทั้งบริษัทขนส่งเอกชนที่จัดให้บริการ จึงตอบสนองความต้องการเช่าหาพระเครื่องและวัตถุมงคลกันอย่างแพร่หลาย (พระวิบูล โพธิ์เพชร และสงสุข ภาแก้ว, 2566)

ผลจากงานวิจัยหลายเรื่องได้ชี้ให้เห็นพัฒนาการของธุรกิจพระเครื่องว่ามีการปรับตัวอย่างต่อเนื่อง เช่น วัชรพงษ์ กงเวียน (2558) ได้ศึกษา ปัจจัยที่มีผลต่อผู้บริโภคในจังหวัดสมุทรสาครในการบูชาวัตถุมงคล ผลการศึกษาพฤติกรรมในการตัดสินใจบูชาวัตถุมงคลของผู้บริโภคในจังหวัดสมุทรสาคร พบว่ามีวัตถุประสงค์ในการบูชาเชิงพุทธคุณเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ มีความเชื่อในความศักดิ์สิทธิ์ด้านความปลอดภัย นิยมบูชาวัตถุมงคลที่มีลักษณะเด่นครอบคลุมในทุกด้าน และนิยมวัตถุมงคลประเภทห้อยคอ โดยนิยมวัตถุมงคลเนื้อโลหะประเภทเนื้อโลหะผสม รูปพระพุทธรูปและรูปคณาจารย์หรือเกจิอาจารย์ โดยบูชาจากวัดที่มีชื่อเสียงโดยไม่เจาะจงสถานที่ โอกาสที่บูชาคือเมื่อได้ผ่านไปวัดหรือแผนพระเครื่อง โดยมีค่าใช้จ่ายในการบูชาแต่ละครั้ง 100-500 บาท ผลการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อผู้บริโภคในจังหวัดสมุทรสาครในการบูชาวัตถุมงคล พบว่า มีเหตุที่เริ่มบูชาเนื่องจากความเชื่อ ความศรัทธาส่วนตัว แหล่งข้อมูลที่เชื่อถือในการบูชา คือ ผู้ใหญ่ที่เคารพ โดยผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เคยพบประสบการณ์ความศักดิ์สิทธิ์และเคยอธิฐานขอพรจากการบูชาวัตถุมงคล ในเรื่องแคล้วคลาดปลอดภัย รองลงมาคือเรื่องมหาลาภ ร่ำรวย และมีประสบการณ์ในการแสวงหาเพื่อบูชาวัตถุมงคล การบูชาวัตถุมงคลมีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตในระดับปานกลาง และผู้ที่มีส่วนสำคัญต่อการตัดสินใจ คือ ผู้ใหญ่ที่เคารพ รองลงมาคือ ญาติพี่น้อง ปัจจัยที่มีผลต่อผู้บริโภคในจังหวัดสมุทรสาครในการบูชาวัตถุมงคล พบว่า ปัจจัยส่วนประสมการตลาดทุกด้านมีผลต่อการตัดสินใจบูชาวัตถุมงคลในระดับมาก เรียงลำดับ คือ ด้านผลิตภัณฑ์ ด้านราคา ด้านการส่งเสริมการตลาด และด้านช่องทางการจัดจำหน่าย สอดคล้องกับงานวิจัยของสุทธิวัฒน์ ไธสมบุญ (2563) ได้ศึกษา กระบวนการถ่ายทอดความรู้ของผู้ค้าพระเครื่องไทย ผลการวิจัยพบว่า ผู้ค้าพระเครื่องไทยการแสวงหาความรู้และการจัดการความรู้จากความรู้ความศรัทธา ความใกล้ชิดกับนักสะสมพระเครื่อง การเล็งเห็นถึงผลประโยชน์ที่จะได้รับหากสามารถนำความรู้เกี่ยวกับพระเครื่องมาประกอบเป็นอาชีพอย่างจริงจัง พวกเขาใช้วิธีการเรียนรู้หลายแบบ ได้แก่ วิธีที่สำคัญคือการอ่านหนังสือ และนิตยสารพระเครื่อง การสอบถามผู้รู้ การเข้าพระจริงมาทำการศึกษาเปรียบเทียบ การเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ในอินเทอร์เน็ต การเรียนรู้จากประสบการณ์การทำงานที่มีมาอย่างต่อเนื่อง มีการถ่ายทอดความรู้แบบเป็นทางการและแบบไม่เป็นทางการ ในการถ่ายทอดความรู้แบบเป็นทางการใช้วิธีผ่านสื่อสิ่งพิมพ์ เช่น หนังสือหรือ นิตยสารพระเครื่อง โดยการจัดทำวิดีโอถ่ายทอดสด และยูทูบเป็นหลัก ส่วนการถ่ายทอดความรู้แบบไม่เป็นทางการ ใช้วิธีการแนะนำหรือการให้คำปรึกษาในระหว่างการซื้อขายแลกเปลี่ยนพระเครื่อง นอกจากนี้ การปรับประเมินการถ่ายทอดความรู้และการพัฒนาต่อยอด ผู้ค้าพระเครื่องไทยมีการประเมินการถ่ายทอดความรู้ของตนเองในหลายลักษณะ ผู้ค้าพระเครื่องไทยโดยผู้ค้าพระเครื่องไทยที่ใช้วิธีการไลฟ์สดก็จะประเมินจากยอดผู้ติดตามที่มีจำนวนมากขึ้นในการไลฟ์สดแต่ละครั้ง ซึ่งงานวิจัยดังกล่าวได้แสดงให้เห็นถึงการซื้อขายพระเครื่องในยุคปัจจุบันนั้นเปลี่ยนแปลงไปจากอดีต ปัจจุบันนี้ผู้ซื้อเข้าถึงธุรกิจพระเครื่องผ่านเครือข่ายออนไลน์ทำให้เกิดความต้องการสินค้าพระเครื่องและวัตถุมงคลเพิ่มมากขึ้นส่งผลให้ผู้ผลิตและผู้ขายมีการพัฒนาตลาดพระเครื่องและวัตถุมงคลให้มีความสะดวกและรวดเร็วต่อการบริโภคตามมา

เศรษฐศาสตร์มูลกับการท่องเที่ยวเชิงความเชื่อความศรัทธา

ธรรมชาติของมนุษย์มีความหวังและความปรารถนาที่จะประสบความสำเร็จในด้านต่าง ๆ เช่น การงาน การเงิน ตลอดจนความรัก ซึ่งนอกจากความพากเพียรพยายามและลงมือปฏิบัติเพื่อให้ได้มาด้วยตนเองแล้ว การพึ่งพาศรัทธาและความเชื่อก็เป็นอีกหนึ่งวิธีเสริมความมั่นใจไปสู่ความสำเร็จ (Swearer, 2022) ไม่ว่าจะเป็นยุคสมัย *ความเชื่อความศรัทธา* หรือ *มูเตลู (Mutelu)* มักดำรงอยู่คู่กับคนไทยเสมอมา โดยในปี พ.ศ. 2562 กระทรวงพาณิชย์เปิดเผยว่า การท่องเที่ยวเชิงแสวงบุญสามารถสร้างรายได้หมุนเวียนในระบบเศรษฐกิจมากถึง 10,800 ล้านบาท คิดเป็น 0.36% ต่อมูลค่าการท่องเที่ยวโดยรวมของ

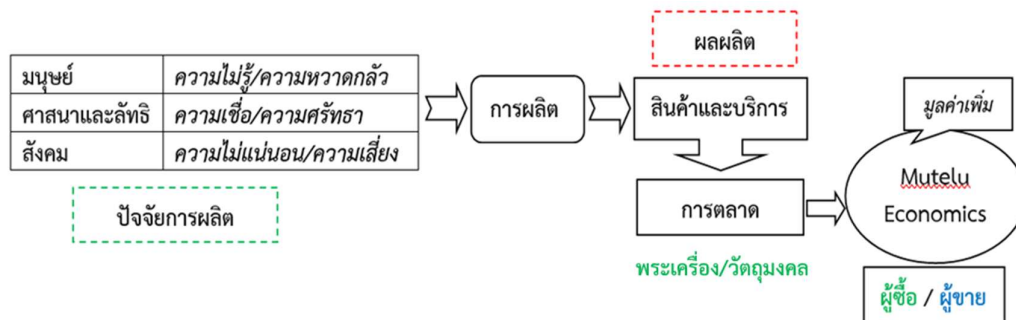
ประเทศ ด้วยกระแสการท่องเที่ยวลักษณะนี้ได้รับความนิยมมากขึ้น คาดว่ามูลค่าดังกล่าวจะเพิ่มขึ้นมากพอสมควร ส่วนข้อมูลระดับโลกจากรายงานของ Future Markets Insight ระบุว่า มูลค่าทางเศรษฐกิจของการท่องเที่ยวเชิงศรัทธาของทุกประเทศทั่วโลกปี พ.ศ. 2565 น่าจะอยู่ที่ประมาณ 1.37 หมื่นล้านเหรียญสหรัฐ และคาดการณ์จะเพิ่มขึ้นถึง 4.09 หมื่นล้านเหรียญสหรัฐ ในปี พ.ศ. 2576 ซึ่งเพิ่มสูงขึ้น 3 เท่าตัวภายในระยะเวลา 10 ปี และในปี พ.ศ. 2566-2567 ไทยพยายามผลักดันการท่องเที่ยวสายมูให้โตถึง 1.5 หมื่นล้านบาท โดยการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ได้เปิด 12 เส้นทางท่องเที่ยวสายมู เพื่อสนับสนุนการเติบโตดังกล่าว อีกทั้งการส่งเสริมการท่องเที่ยวสายมูยังช่วยส่งเสริมการท่องเที่ยวในท้องถิ่นของไทยเพื่อสร้างรายได้ให้กับชุมชนท้องถิ่น ปรากฏว่าการท่องเที่ยวเชิงความเชื่อ ความศรัทธา หรือที่นิยมเรียกว่าเที่ยวแบบมูเตลู ได้รับความนิยมอย่างกว้างขวาง ในระยะหลายปีที่ผ่านมาแนวโน้มดังกล่าวได้สนับสนุนท่องเที่ยวในท้องถิ่นชุมชนทั่วประเทศให้มีความคึกคัก สร้างโอกาสในการหารายได้จากธุรกิจที่เกี่ยวข้อง ทั้งที่พัก อาหาร บริการนำเที่ยว การขายของที่ระลึกต่าง ๆ (Thaipbs, 2567) คำว่า มูเตลู จึงเป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อ เรื่องลี้ลับ ของขลัง ไสยศาสตร์ โหราศาสตร์ การดูโผ การเสริมดวงและโชคลาภ การบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ต่าง ๆ ในปัจจุบันนั้น คำว่ามูเตลูในสังคมไทยเป็นการหลอมรวมความเชื่อ พุทธ พราหมณ์ การนับถือผี และสิ่งเร้นลับเข้าด้วยกัน และกลายเป็นความเชื่อที่เสริมกำลังใจผู้นับถือบูชาให้สมหวังในสิ่งที่มุ่งหวัง เช่น ด้านการงาน การเงิน และความรัก ฯลฯ

ทั้งนี้ กระแสการให้ความสนใจจากทั้งนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ ได้ทำให้มีการแนะนำสถานที่ท่องเที่ยวหรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ใหม่ ๆ ที่มีการแนะนำจากบุคคลที่มีชื่อเสียง สื่อสังคมออนไลน์มีการโพสต์ภาพ ส่งต่อภาพ จนเกิดกระแสมิการชักชวนประชาชนนักท่องเที่ยวไปกราบไหว้นับถือ การท่องเที่ยวแบบมูเตลู จะมีลักษณะเป็นการท่องเที่ยวเพื่อขอพร บอนบานชมสถานที่สำคัญ สิ่งศักดิ์สิทธิ์ รวมไปถึงการบูชาเครื่องรางของขลัง ถือเป็นซอฟต์แวร์ที่หลายประเทศใช้ในการสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจและเผยแพร่วัฒนธรรม ในส่วนของไทยเองก็มีศักยภาพ เนื่องจากมีแหล่งท่องเที่ยว ตลอดจนสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่มีประวัติความเป็นมาเชิงประวัติศาสตร์ที่ยาวนานอยู่จำนวนมาก เน้นเรื่องโชคลาภ ความร่ำรวย แคล้วคลาดเป็นส่วนใหญ่ จึงไม่ใช่เรื่องแปลกที่ธุรกิจมูเตลูในปัจจุบันถูกผลักดันให้เกิดการท่องเที่ยวที่หลายประเทศใช้ในการสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจและเผยแพร่วัฒนธรรม ตามที่ปรากฏว่าการท่องเที่ยวเชิงความเชื่อความศรัทธา หรือที่นิยมเรียกว่าเที่ยวแบบมูเตลู ได้รับความนิยมอย่างกว้างขวาง แนวโน้มดังกล่าวได้สนับสนุนการท่องเที่ยวโดยเฉพาะในท้องถิ่น หรือชุมชนต่าง ๆ ทั่วประเทศมีความคึกคัก สร้างโอกาสในการหารายได้จากธุรกิจที่เกี่ยวข้อง ทั้งที่พัก อาหาร บริการนำเที่ยว การขายของที่ระลึกต่าง ๆ นอกจากสนับสนุนการท่องเที่ยวแล้วยังเป็นการส่งเสริมให้รู้จักวัฒนธรรมอันดีงามในแต่ละท้องถิ่น แต่ไม่สนับสนุนให้เกิดความเชื่อมกมายจนเป็นความลุ่มหลง และดูแลให้มีความสมดุลระหว่างเศรษฐกิจกับผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นในสังคมไทย (กรมเศรษฐกิจระหว่างประเทศ, 2566)

บทสรุป

เศรษฐศาสตร์มูเตลูว่าด้วยธุรกิจความเชื่อกับการสร้างมูลค่าให้เศรษฐกิจไทย นับเป็นโอกาสและความท้าทายในการพัฒนาเศรษฐกิจไทยตามนโยบายส่งเสริมเศรษฐกิจของรัฐบาล เนื่องจากธรรมชาติของมนุษย์นั้นล้วนมีความหวังและความปรารถนาที่จะประสบความสำเร็จในชีวิต ซึ่งนอกจากความพากเพียรพยายามและลงมือปฏิบัติด้วยตนเองแล้ว การพึ่งพาศรัทธาและความเชื่อก็เป็นอีกหนทางที่มนุษย์นิยมใช้สร้างความมั่นใจ ประเทศไทยขึ้นชื่อเรื่องความเชื่อความศรัทธาที่อยู่คู่กับสังคมไทยมาอย่างช้านาน ดังนั้น ธุรกิจความเชื่อที่หลอมรวมความเชื่อพุทธ พราหมณ์ การนับถือผี และสิ่งเร้นลับเข้าด้วยกัน จึงเป็นอุตสาหกรรมแขนงหนึ่งที่มีบทบาทไม่น้อยในระบบเศรษฐกิจของไทย พระเครื่องหรือวัตถุมงคล นอกจากมีสถานะเป็นวัฒนธรรมแล้วยังนับได้ว่าเป็นอุตสาหกรรมแขนงหนึ่งที่มีบทบาทไม่น้อยอยู่ในระบบเศรษฐกิจของไทย ทั้งนี้จากการค้นคว้าและวิเคราะห์ข้อมูลเอกสารที่เกี่ยวข้องพบว่า ธุรกิจความเชื่อความศรัทธาสามารถสร้างมูลค่าเพิ่มให้ระบบเศรษฐกิจไทย สิ่งศักดิ์สิทธิ์มิได้เป็นเพียงที่พึ่งทางใจ แต่ยังเป็นสินค้าที่สำคัญระบบเศรษฐกิจไทย เมื่อความเชื่อและความศรัทธาแปรเปลี่ยนเป็นวัตถุดิบของที่มนุษย์เชื่อว่ามีคุณค่าก็จึงสามารถช่วยให้มนุษย์ได้ประโยชน์จากการครอบครองหรือกราบไหว้บูชา

จึงเกิดเป็นกลไกการทำให้กลายเป็นสินค้าโดยการผลิตสินค้าศักดิ์สิทธิ์เพื่อนำไปขายให้ได้กำไรด้วยกระบวนการแปลงมูลค่าความศักดิ์สิทธิ์เป็นมูลค่าทางเศรษฐกิจที่นำมาซื้อขายแลกเปลี่ยนกันในสังคม เนื่องจากพระเครื่องหรือวัตถุมงคลเกิดจากกลไกการทำให้กลายเป็นสินค้าโดยการผลิตสินค้าศักดิ์สิทธิ์เพื่อนำไปขายให้ได้กำไรด้วยกระบวนการแปลงมูลค่าใช้สอยของวัตถุดั้งเดิมให้เกิดมูลค่าในการใช้สอยใหม่ โดยผ่านวิธีการ กิจกรรมต่าง ๆ เพื่อให้เกิดมูลค่าทางเศรษฐกิจ และกิจกรรมบางอย่างได้ถูกนำมาประเมินด้วยมูลค่าทางการแลกเปลี่ยนในบริบทของการค้าและบริการ ธุรกิจความเชื่อหรือธุรกิจมูเตลู จึงถูกผลักดันให้เป็นซอฟต์แวร์ผ่านกระบวนการกลายเป็นสินค้าความเชื่อความศรัทธาที่มีการเสริมสร้างความหมายและเอกลักษณ์นำไปสู่การสร้างมูลค่าเพิ่มให้เศรษฐกิจไทย โดยให้ความสำคัญกับความรู้สึคนึกคิด คุณค่าของมนุษย์ ความเชื่อความศรัทธา ผลักดันให้เกิดธุรกิจความเชื่อ อุตสาหกรรมพระเครื่องและวัตถุมงคล ตลอดจนส่งเสริมให้เกิดการท่องเที่ยวเชิงความเชื่อความศรัทธาในประเทศไทย สามารถสร้างรายได้หมุนเวียนในระดับที่ค่อนข้างมีนัยสำคัญต่อเศรษฐกิจและมีโอกาสต่อยอดควบคู่ไปกับภาคบริการการท่องเที่ยว ซึ่งนอกจากจะมีมูลค่าโดยรวมแล้วยังสามารถช่วยให้เกิดการกระจายรายได้เชิงพื้นที่ได้เป็นอย่างดี เนื่องจากศาสนสถานและสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ของไทยมีกระจายอยู่ทั่วทุกจังหวัด ดังนั้นการประชาสัมพันธ์ข้อมูลที่น่าสนใจ รวมทั้งการพัฒนาเพื่อสร้างความพร้อมและอำนวยความสะดวกในการเข้าสู่พิธีกรรมจึงเกิดขึ้น เป็นอีกหนึ่งบทบาทของความเชื่อเรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่มีบทบาทในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจและนำรายได้มาสู่ชุมชนและสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับเศรษฐกิจได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยระบบเศรษฐกิจมูเตลู จึงเป็นกระบวนการแปลงสภาพความเชื่อความศรัทธาไปสู่การสร้างมูลค่าจากความศักดิ์สิทธิ์ สามารถอธิบายความสัมพันธ์ของปัจจัยการผลิต กระบวนการผลิต และผลผลิต ตลอดจนกลไกการซื้อขายอันนำไปสู่การสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจดังภาพ 2

ภาพที่ 2 ระบบเศรษฐกิจมูเตลู

เอกสารอ้างอิง

- กรมเศรษฐกิจระหว่างประเทศ. (2566). Mutelu Economy: สร้างมูลค่าให้เศรษฐกิจไทยมหาศาล. *INTER ECON*, 20, 8-9.
- กรมสรรพากร. (2567). *ประมวลรัษฎากร*. เข้าถึงได้จาก <https://www.rd.go.th/674.html>.
- ณัฐพล อยู่รุ่งเรืองศักดิ์. (2554). *พระเครื่องกับสังคมไทยช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่สอง ถึง พ.ศ. 2550 : การศึกษาคติความเชื่อ รูปแบบ และพุทธพาณิชย์*. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์ศึกษา มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ณิรนาถ แผลงภู. (2566). การบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์กับเศรษฐกิจแห่งความไม่แน่นอน : ชีวิตทางศาสนาของตัวตนในกระแสสมัยนิยมใหม่ในสังคมไทยปัจจุบัน. *วารสารสังคมศาสตร์*, 35(1), 162-187.
- นิติ กลไกศ. (2547). *พระเครื่อง: ความเชื่อและค่านิยมในสังคมไทย*. สถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ปรีชา ช่างขวัญยืน. (2544). *ทุนนิยมกับพุทธศาสนา*. ศูนย์พุทธศาสนศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- ปั่นแก้ว เหลืองอร่ามศรี. (2566). ฝ่าภาวะความไม่แน่นอน: การดำรงอยู่ในห้วงเปลี่ยนผ่านของสังคมไทย. *วารสารสังคมศาสตร์*, 35(1), 1-17.
- พระครูสิริรัตนาวุฒิ, พระอาทิตย์ อติภโท, จุฑากานต์ กิ่งเนตร, พรหมมร โลสุวรรณ, และหัสตินท์ ภาณุอิสริยาภรณ์. (2556). *การบบาน บวงสรวง: แนวคิด หลักการ และอิทธิพลต่อสังคมไทย*. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์.
- พระมหามนตรี วรลภ (ป้อมสุข). (2542). *อิทธิพลของวัดมุงมงคลที่มีต่อสังคมไทยในปัจจุบัน*. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระวิฑูร โทธิเศษ และสงสุข ภาแก้ว. (2566). ความเชื่อเรื่องพระเครื่องในสังคมไทย. *วารสารบัณฑิตศึกษาชัยภูมิปริทรรศน์*, 1(1), 41-50.
- พระสุริยา สุริโย คงคาไหว และพระมหาอภิรักษ์ คำหารพล. (2561). วัดมุงมงคลพระเครื่องกับการจดทะเบียนทรัพย์สินทางปัญญา. *วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์*, 5(3), 520-538.
- พระอณัญญพงศ์ สนั่นโสโก (ชายเกตุ). (2563). พุทธรูป : สัญลักษณ์แห่งศรัทธาหรือพาณิชย์. *วารสารปรัชญาปริทรรศน์*, 25(2), 68-76.
- ภณกุล ภาควรรณคดี. (2555). *พุทธพาณิชย์และไสยพาณิชย์ในพุทธศาสนาเชิงปฏิบัติของไทย: กรณีศึกษาวัดในจังหวัดนครปฐม*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนามนุษย์และสังคม บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วัชรพงษ์ กงเวียน. (2558). *ปัจจัยที่มีผลต่อผู้บริโภคในจังหวัดสมุทรสาครในการบูชาวัตถุมงคล*. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ศศิวิมล สิทธิโชค. (2557). *ปัญหาในการควบคุมการจัดสร้างและการบูชาวัตถุมงคลตามกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนาของประเทศไทย*. วิทยานิพนธ์นิติศาสตร์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ปริธี พนมยงค์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- ศิลาวัฒน์ ชัยวงศ์, สกฤติ อีสริยานนท์, สุธี ประศาสน์เศรษฐ์ และชัยณรงค์ เครือนวน. (2565). เศรษฐศาสตร์การเมืองของการแสวงหาและใช้ผลประโยชน์ส่วนเกินขององค์กรศาสนา. *วารสารวิจัยวิชาการ*, 5(2), 207-222.
- สุทธิวัฒน์ ไตรสมบุญ. (2563). *กระบวนการถ่ายทอดความรู้ของผู้ค้าพระเครื่องไทย*. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทศึกษาศาสตร์ดุสิต บัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- อภิชาติ ประเสริฐ. (2565). *The Knowledge Econo (มูเตลู) สมบูรณ์พูนสุข*. กรุงเทพฯ: สำนักงานบริหารและพัฒนาองค์ความรู้.
- อุดม จันทิมา และพิชญานันต์ พงษ์ไพฑูรย์. (2567). พระเครื่องกับวัฒนธรรมไทย: การปรับตัวในบริบทสังคมร่วมสมัย. *วารสารภาษาไทยและวัฒนธรรมไทย*, 10(2), 17-39.
- อุดม จันทิมา. (2561). การสร้างพระเครื่องที่มีคุณค่าในสังคมไทย. *วารสารพุทธศาสนศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย*, 25(30), 27-59.
- Bertman, S. (1998). *Hyperculture: The Human Cost of Speed*. Praeger. Westport, CT: Praeger.
- Garsten, C. (2008). *Workplace Vagabonds: Career and Community in Changing Worlds of Work*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Harvey, D. (1989). *The Condition of Postmodernity*. Cambridge: Blackwell.
- Hassan, R. (2009). *Empires of speed: Time and the acceleration of politics and society*. Boston: Brill Academic Pub.
- Rosa, H. (2013). *Social Acceleration: A New Theory of Modernity*. New York: Columbia University Press.

- Samimian-Darash, L. (2019). *Uncertainty by Design: Imagining and Enacting Future Scenarios*. Jerusalem: The Hebrew University of Jerusalem.
- Smith, J. (2020). Amulets and Their Role in Modern Thai Society. *Journal of Southeast Asian Studies*, 51(3), 350-365.
- Swearer, D. K. (2022). *The Role of Amulets in Thai Buddhist Practice*. Chiang Mai: Silkworm Books.
- Thaipbs. (2567). *Soft Power สายมูเตลูดันเศรษฐกิจไทยกระฉูด 10,800 ล้านบาท*. เข้าถึงได้จาก <https://www.Thaipbs.or.th/news/content/330701>.
- Wong, R. (2019). *Buddhist Amulets in Modern Society: A Study of Beliefs and Practices*. New York: Routledge.